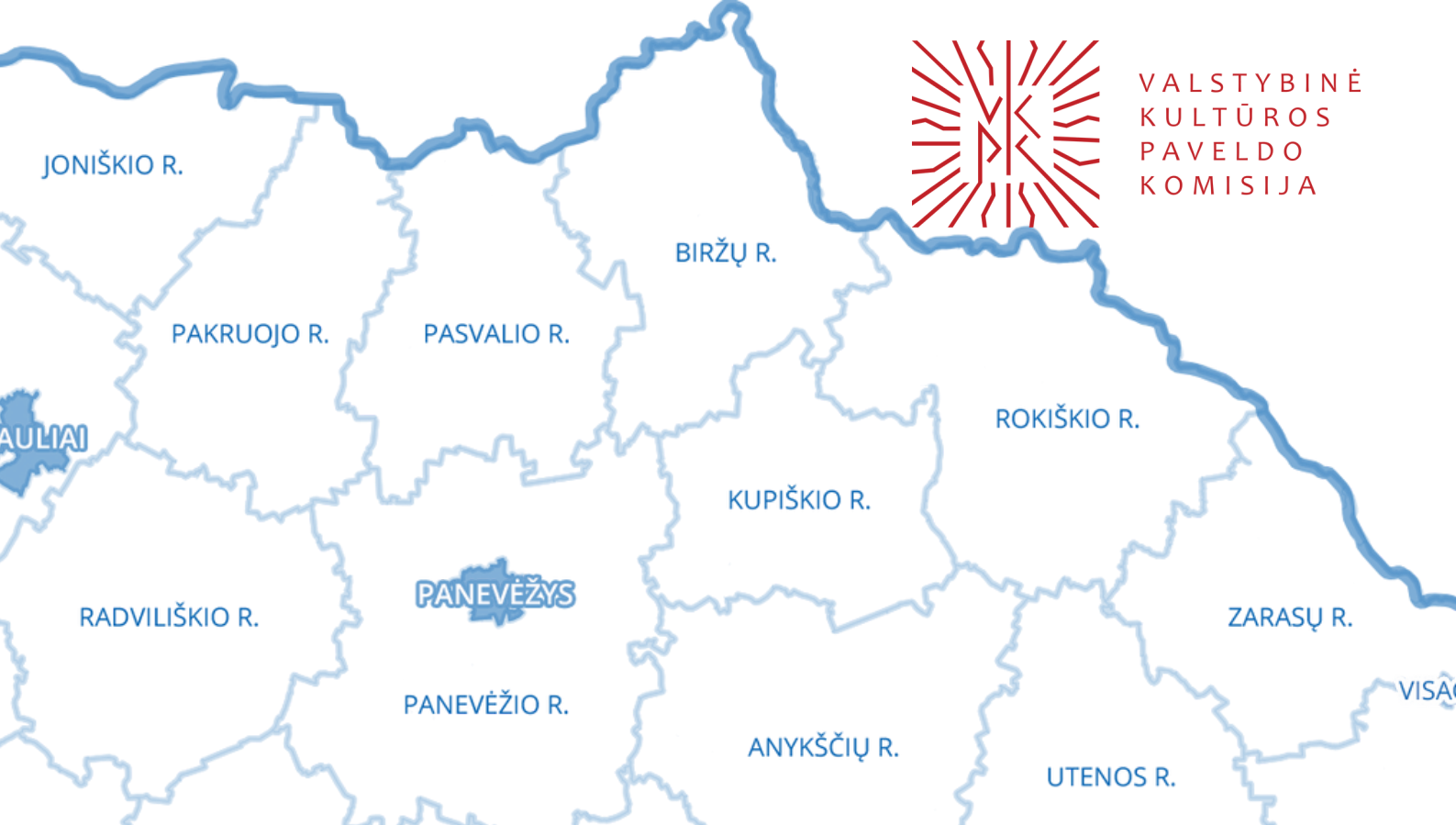

VALSTYBINĖ
KULTŪROS
PAVELDO
KOMISIJA

VALSTYBINĖ KULTŪROS
PAVELDO KOMISIJA

Savivaldybių veikla kultūros paveldo apsaugos sirtyje 2021 m.

ANALIZĖ

Dėkojame savivaldybėms, pateikusioms informaciją tyrimui

Tyrimas buvo atliktas įgyvendinant Lietuvos Respublikos Valstybinės kultūros paveldo komisijos įstatymo 5 str. 2 d. 8 p. numatytą funkciją "vertinti savivaldybių institucijų, įstaigų veiklą kultūros paveldo apsaugos požiūriu".

Kultūros paveldo apsaugos analizės grupė:
Konsultavo ir koordinavo vedėja Viktorija Gadeikienė
Autorius – vyriausiasis specialistas Artūras Stepanovič

© Valstybinė kultūros paveldo komisija, 2023 m.
Šios informacijos naudojimas galimas mokslo ir
nekomerciniais tikslais, nurodant cituojamą šaltinį

Valstybinės kultūros paveldo komisijos įvaizdinis klipas
<https://www.youtube.com/watch?v=OQbNBpJO3Hs>

Valstybinė kultūros paveldo komisija
Rūdninkų g. 13, 01135 Vilnius
el. paštas – komisija@vkpk.lt
www.vkpk.lt

Turinys

3

Tyrimo reikšmė

4

Teikiamų
duomenų svarba

5

Tyrimo
metodologija

7

Savivaldybių
pateikta
medžiaga

8

1997–2021 m.
tendencijos

10

Kultūros paveldo
finansavimas

20

Savivaldybių
lyginamoji analizė

21

Miestų
savivaldybės

24

Žiedinės
savivaldybės

27

Kurortai ir
kurotinės
teritorijos

30

Rajonų
savivaldybės

38

Apibendrinimas

Tyrimo reikšmė

Tęstinumas

Valstybinė kultūros paveldo komisija (toliau – Paveldo komisija) nuo 1997 m. kasmet renka ir analizuoja duomenis apie Lietuvos Respublikos savivaldybių lėšų panaudojimą kultūros paveldo apsaugai.

Tyrimas
vykdomas
nuo

1997 m.

Svarba

Paveldo komisija kasmet kreipiasi į savivaldybes, prašydama pateikti duomenis apie savivaldybių lėšų panaudojimą saugant kultūros paveldą.

Surinkta medžiaga leidžia išskirti pagrindinius savivaldybių prioritetus finansuojant kultūros paveldo apsaugą, apžvelgti šių darbų tęstinumą bei įvertinti savivaldybių požiūrį į jų teritorijoje esančias kultūros vertybes.

Teikiamų duomenų svarba

Duomenis analizei renkami iš savivaldybių teikiamų raštų bei iš pačios Paveldo komisijos organizuojamų ir vykdomų išvažiuojamųjų posėdžių.

Savivaldybių pateikiama medžiaga leidžia nustatyti pagrindines paveldosaugos ir paveldotvarkos aktualijas savivaldos lygmenyje ir tokiu būdu ženkliai prisideda prie Paveldo komisijos atliekamų paveldosauginės patirties ir tendencijų valstybės mastu vertinimų bei analizių.

Teikiant ekspertines išvadas ir pasiūlymus dėl kultūros paveldo apsaugos regioniniu ir nacionaliniu lygmeniu yra būtina disponuoti tikrovę maksimaliai atitinkančia informacija, kuri yra surenkama ir apibendrinama pačių savivaldybių pateikiamos medžiagos pagrindu, tad būtent nuo savivaldybių pateikiamų atsakymų išsamumo ir tikslumo priklauso atsakingų valstybės

institucijų ateities sprendimai, nukreipti į kultūros paveldo apsaugos sistemos tobulinimą ir jos efektyvumo didinimą. Duomenys apie teigiamas ir neigiamas metines paveldosaugos aktualijas savivaldybėse yra labai svarbūs. Pažymėtina, kad Paveldo komisija, vertindama savivaldybių veiklą kultūros paveldo apsaugos požiūriu, vadovaujasi ne vien tik iš šių institucijų surinktos teorinės medžiagos analize, bet vykdo ir praktines veiklas – organizuoja ir vyksta į išvažiuojamuosius posėdžius atskirose savivaldybėse, kur susipažįsta su vietos specifinėmis problemomis bei teigiamomis praktikomis.

Tyrimo metodologija

Norėdama įvertinti ne tik kiekybinį (savivaldybių lėšų, skiriamų kultūros paveldo apsaugai apimtį), bet ir kokybinį (savivaldybių įvardintos teigiamos ir neigiamos paveldosauginės aktualijas) savivaldybių vykdomos kultūros paveldo apsaugos aspektą, Paveldo komisija kreipėsi į visas savivaldybes, prašydama pateikti duomenis apie savivaldybių lėšų panaudojimą saugant kultūros paveldą 2021 m. (užpildant pateikiamą lentelę) ir atsakyti į klausimą apie metines pozityvias ir negatyvias paveldosauginės aktualijas savivaldybėje.

Visa gauta medžiaga buvo vertinama dviem pagrindiniais stambiais pjūviais: **kiekybiniu** ir **kokybiniu** (šie blokai, savo ruožtu, nagrinėjami dar smulkesniais pjūviais, sugrupuojant savivaldybes pagal geografinį ir tipologinį principą).

Manyta, kad toks kompleksinis informacijos rinkimo ir jos apdorojimo bei vertinimo būdas leis išskirti pagrindinius savivaldybių prioritetus finansuojant kultūros paveldo apsaugą, apžvelgti šių darbų tęstinumą bei kompleksiškai įvertinti savivaldybių požiūrį į jų teritorijoje esančias kultūros vertybes.

KIEKYBINIS PJŪVIS

Paveldo komisija nuo 1997 m. kasmet renka ir analizuoja duomenis apie Lietuvos Respublikos savivaldybių lėšų panaudojimą kultūros paveldo apsaugai

KOKYBINIS PJŪVIS

Siekiant plačiau įvertinti savivaldybių veiklą paveldo apsaugos srityje, tyrimo apimtys buvo praplėstos, įvedant papildomą koncepcinį pjūvį

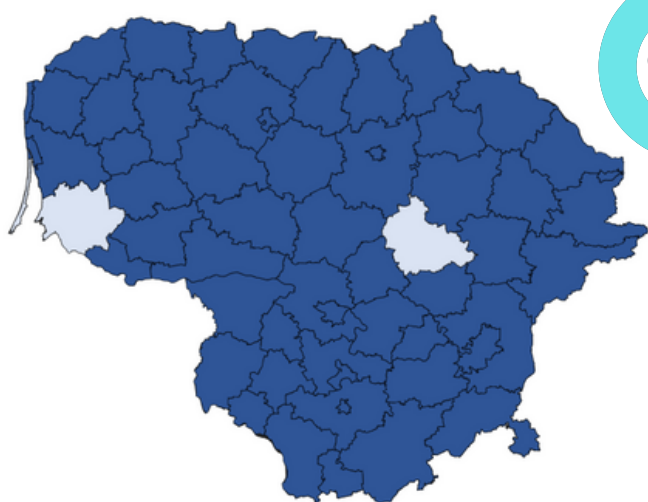
Kiekybinis pjūvis

Kultūros paveldo objekto pavadinimas, adresas, kodas	Objekto pavadinimas ir darbų pobūdis	Skirta lėšų				Poreikio suma
		Savivaldybės	Valstybės	Tarptautinių fondų	Kitos	
I. Konkrečių kultūros paveldo objektų tvarkyba.						
II. Kultūros paveldo objektų ir jų teritorijų priežiūra: 1) neveikiančios kapinės ir laidojimo bei žuvimo vietos, 2) archeologinės vietos, 3) kiti kultūros paveldo objektai.						
III. Kultūros paveldo inventorizavimas, tyrimai, dokumentų rengimas (archeologiniai, istoriniai, menotyriniai ir kitokie paveldo tyrimai, kultūros paveldo objektų vertingųjų savybių nustatymas ir tikslinimas, paveldotvarkos planų rengimas ir pan.)						
IV. Pažinimas ir sklaida (visuomenės informavimas, leidinių leidyba, renginių apie kultūros paveldą organizavimas ir pan.)						

Kokybinis pjūvis

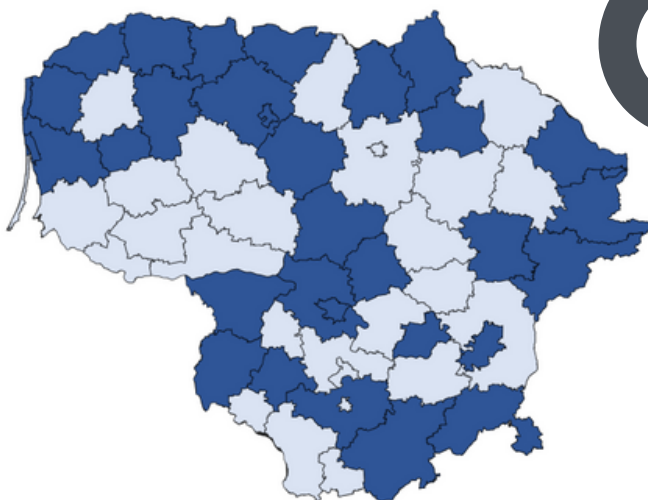
Analizuotos svarbiausios 2021 m. aktualijos savivaldybės ir valstybės mastu, turėjusios pozityvią ir negatyvią įtaką paveldosauginei situacijai atskirose savivaldybėse (vertinant pačių savivaldybių pateiktą informaciją)

Savivaldybių pateikta medžiaga

95%

Vertinant 2021 m. savivaldybių pateiktos informacijos kokybę, galima teigti, kad ji buvo skirtinga: iš turimų savivaldybių atsakymų į pateiktą užklausą galima išskirti respondentus, kurie visai neatsakė* (Neringos, Šilutės r., Ukmergės r.) į pateiktą Paveldo komisijos užklausą.

58%

Didžioji dalis atsakiusiųjų respondentų (33 iš 57*), pateikdami statistinę informaciją apie paveldo apsaugai skirtą finansavimą, papildomai atsakė ir į klausimą apie negatyvias ir pozityvias 2021 m. paveldosaugines aktualijas.

* Iš Vilkaviškio r. savivaldybės informacija gauta 2023-01-10

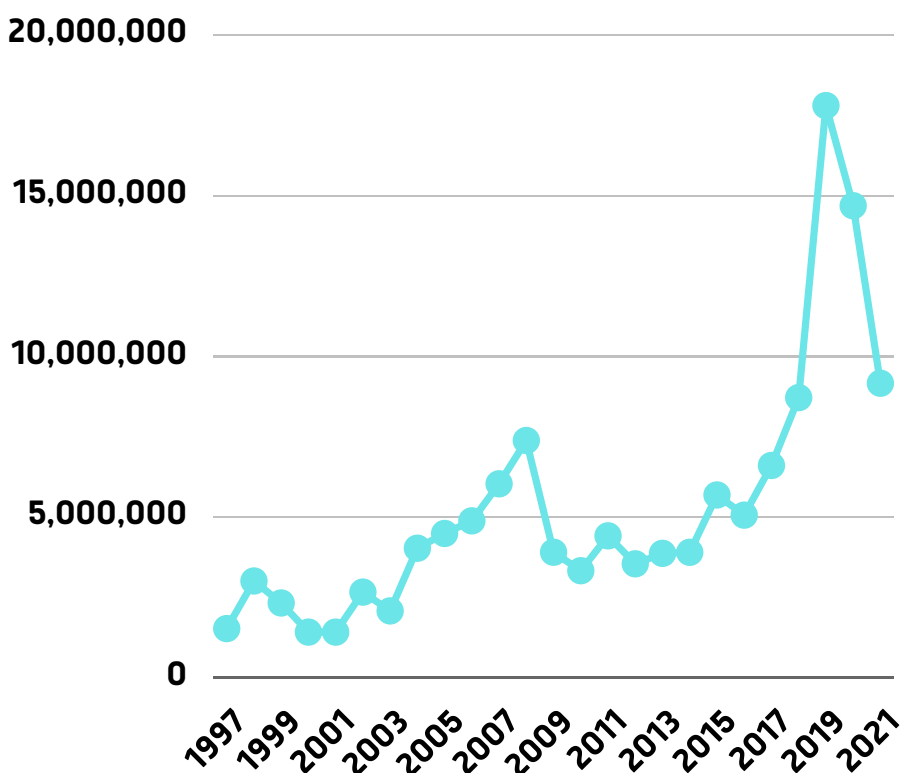
1997–2021 m. tendencijos

Vertinant nuo 1997 m. renkamus ir analizuojamus duomenis apie savivaldybių lėšų panaudojimą kultūros paveldo apsaugai, galima konstatuoti, kad pastebima akivaizdi lėšų didėjimo tendencija, o buvę „bangavimai“ yra sąlygoti makroekonominių procesų, įtakojusių ir kultūros paveldo finansavimo apimtis.

Pastaraisiais metais COVID-19 pandemija bei infliacija neigiamai įtakojo skiriamo finansavimo dydžius.

Savivaldybių skirtos lėšos kultūros paveldui 1997–2021 m.

Finansavimo grafikas iliustruoja ne tik skiriamų lėšų apimtį, bet ir savivaldybių paveldosaugos (paveldotvarkos) akcentų ir prioritetų kaitą

Savivaldybių
požiūrio į
paveldą
pokytis

Finansavimo
didėjimas

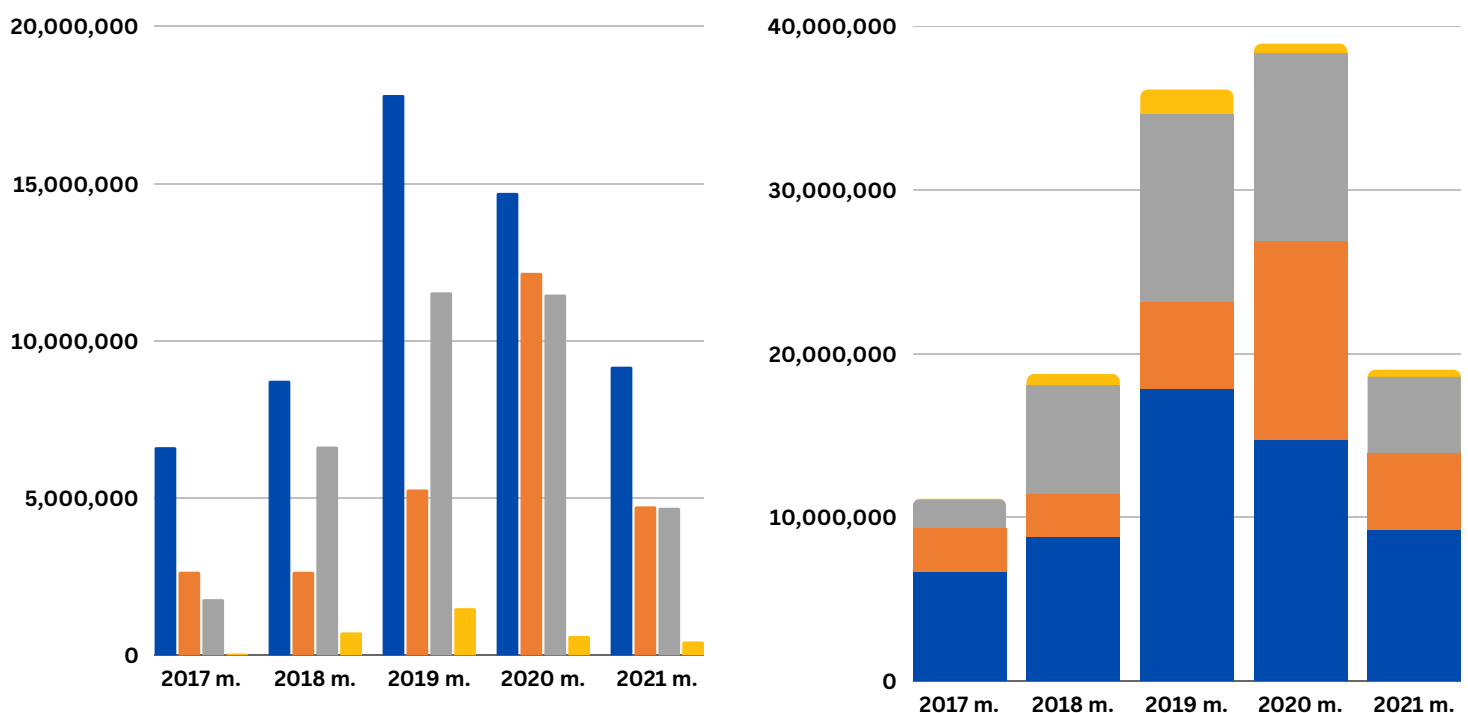
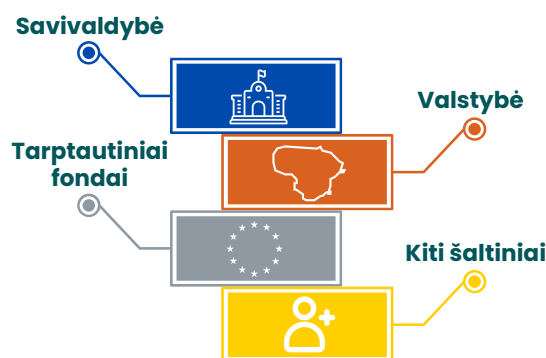
Pokyčiai
paveldotvarkos
finansavime

- **Savivaldybių požiūrio į paveldą pokytis:** Analizuojant kasmetinius savivaldybių teikiamus duomenis ilginiui pradeda ryškėti tendencija, kad vis daugiau savivaldybių pradeda suvokti kultūros paveldą ne kaip atskirą reiškinį, kurio finansavimas yra priverstinis ir neperspektyvus, o kaip integralią sritį ir potencialų resursą, į kurį investuojant kuriama pridėtinė vertė bei sprendžiami aktualūs ekonominiai, socialiniai, kultūriniai ir politiniai klausimai. Tai rodo vis didėjantis savivaldybių finansinis indėlis į kultūros paveldo objektų tvarkybą, priežiūrą bei jų pažinimo sklaidą.
- **Finansavimo didėjimas:** Minėtas savivaldybių požiūrio į paveldą pokytis lėmė vis didėjantį finansavimą ir vis aktyvesnes veiklas, susijusias su kultūros paveldo objektais – pradėta vis aktyviau ieškoti galimybių pritraukti finansavimą iš kitų šaltinių, atitinkamai didinant ir savo (savivaldybės) investicijų dalį.
- **Pokyčiai paveldotvarkos finansavime:** Pastaraisiais metais savivaldybėse palaipsniui kuriama ir įgyvendinama finansinių paskatų sistema – įvairios mokesčių lengvatos kultūros paveldo objektų valdytojams bei paveldotvarkos programos. Savivaldybių parengtos ir nuosekliai vykdomos paveldotvarkos programos, kai kultūros paveldo tvarkybai kooperuojamos valdytojo ir savivaldybės lėšos, ne tik efektyviai prisideda prie kultūros paveldo išsaugojimo, bet ir suteikia impulsą vietos gyvenimo kokybės gerėjimui. Šios programos skatina valdytojus tinkamai prižiūrėti nekilnojamąjį kultūros paveldą, didina vietos turistinį patrauklumą, patenkina visuomenės socialinius, ekonominius, kultūrinius ir edukacinius poreikius.

Kultūros paveldo finansavimas

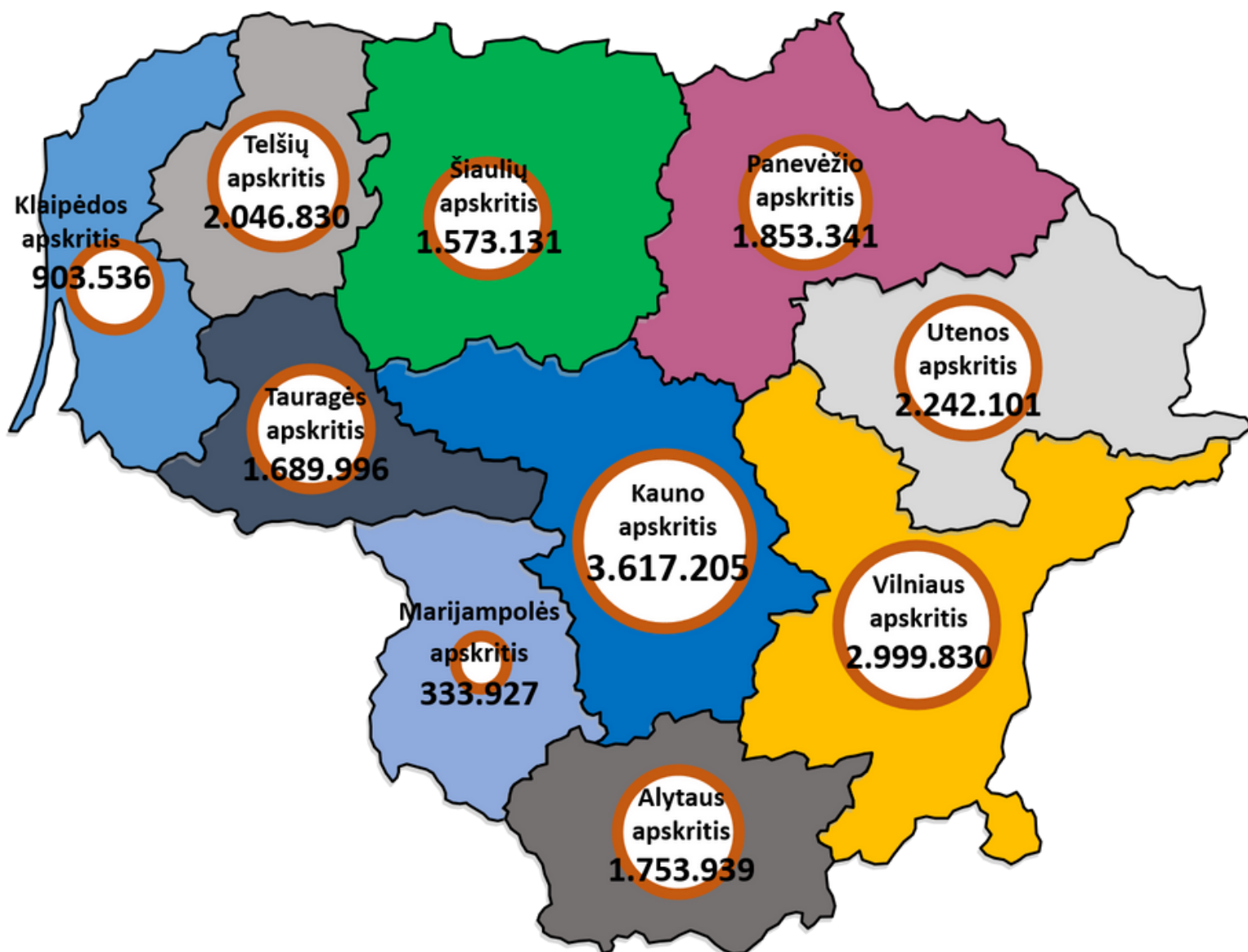
2017–2021 m. sutelktinis finansavimas (savivaldybių duomenimis)

Labai svarbus finansavimo aspektas yra savivaldybių iniciatyvumas pritraukiant lėšas iš kitų šaltinių: valstybės, tarptautinių fondų, privataus sektoriaus. Ankstesniais metais stebėta nuosekli ir ženkli tokio sutelktinio finansavimo didėjimo tendencija 2021 m. kiek prislopo – tam įtakos turėjo socialiniai (COVID-19 pandemijos padariniai) ir ekonominiai (sparti infliacija) procesai.

Savivaldybių pritrauktos lėšos (pagal apskritis)

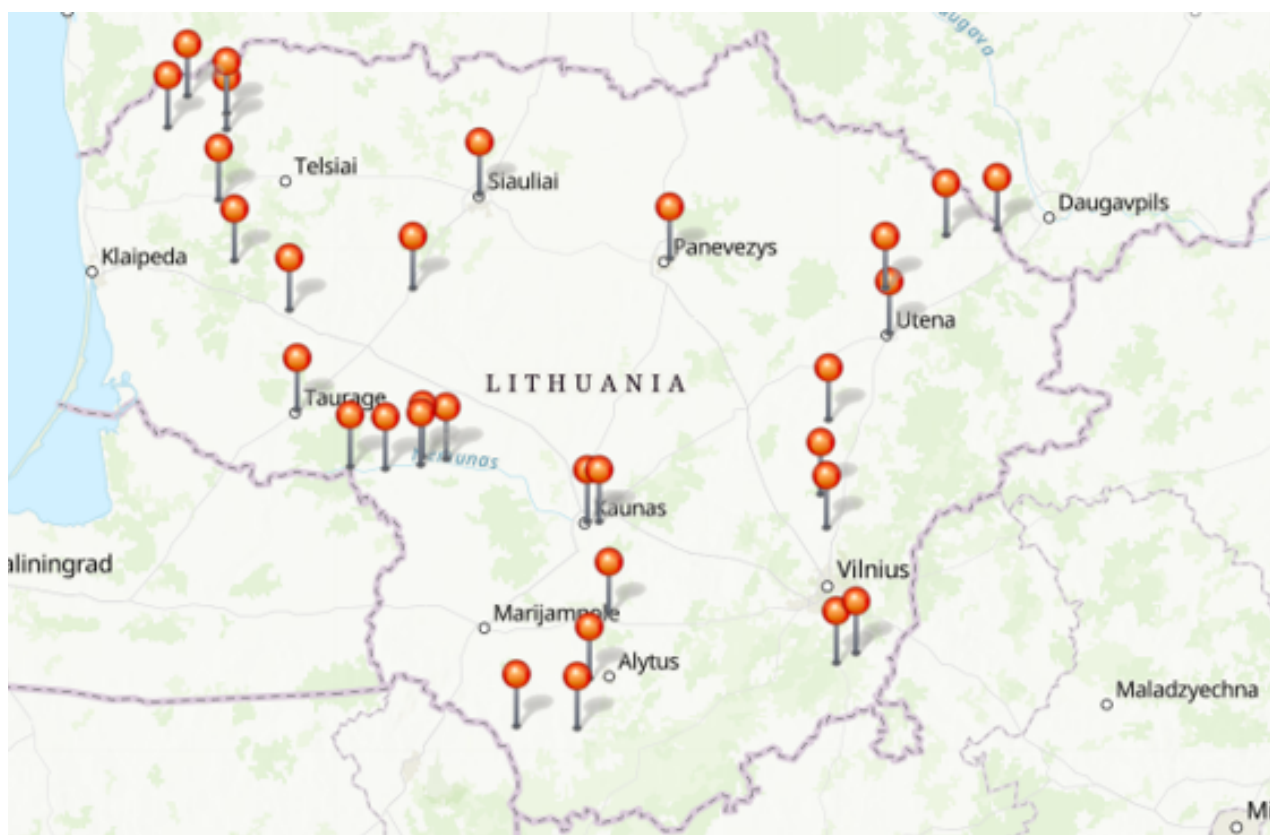
Vertinant savivaldybių kultūros paveldo apsaugai iš įvairių šaltinių sutelktas lėšas pagal apskritis, galima teigti, kad 2021 m. buvo gan tolygus bendrų finansavimo apimčių pasiskirstymas (apie 1–2 mln. eurų apskričiai), išskyrus Vilniaus ir Kauno regionams (nes būtent šie didieji miestai ir jų žiedinės savivaldybės gebėjo ir pačios skirti daug lėšų). Tuo tarpu iš bendro konteksto išsiskiria ir Marijampolės kraštas – čia kultūros paveldui savivaldybės sutelkė vos apie 300 tūkst. eurų.

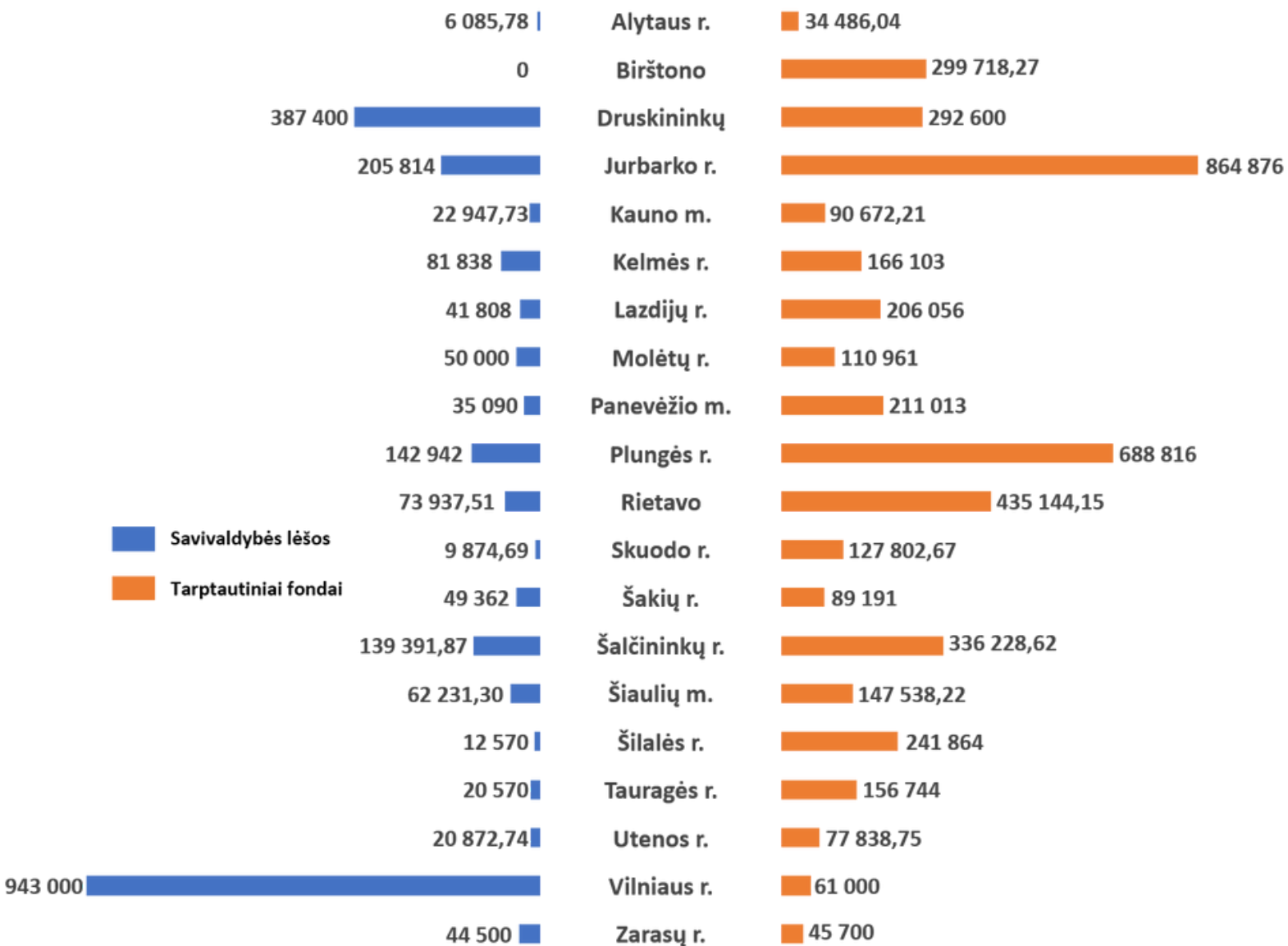
Savivaldybių skirtų ir iš tarptautinių fondų pritrauktų lėšų santykis 2021 m.

Pažymėtina, kad sąlyginai nedidelį kultūros paveldo objektų finansavimą valstybės ir savivaldybės lėšomis dalinai kompensuoja savivaldybių administracijų gebėjimas sėkmingai pasinaudoti Europos Sąjungos struktūrinių fondų ir kitų tarptautinių fondų lėšomis.

Verta pastebėti, jog didžiausios savivaldybių lėšos buvo panaudotos būtent tais atvejais, kai buvo tvarkomi objektai, kurie buvo finansuojami valstybės ar ES paramos lėšomis (pvz. Druskininkų sav. skyrė Leipalingio dvaro rūmų rekonstrukcijai 387 400 Eur, iš ES struktūrinių fondų pritraukė 292 600 Eur; Jurbarko r. sav. Raudonės pilies parko tvarkymui ir pritaikymui lankymui skyrė 138 138 Eur, iš ES struktūrinių fondų pritraukė 676 123 Eur; Panevėžio m. sav. skyrė Čerkeso-Besparnio sodybos namo restauravimui 35 090 Eur, iš tarptautinių fondų pritraukė 211 013 Eur; Plungės r. sav. skyrė Plungės dvaro žirgyno pritaikymo ir tvarkybos darbams 86 995 Eur, iš tarptautinių fondų pritraukė 580 000 Eur).

Savivaldybių skirtos ir iš tarptautinių fondų pritrauktos lėšos kultūros paveldui 2021 m.

Finansavimo poreikis

Siunčiant užklausas savivaldybėms jų buvo paprašyta pateikti bent apytikrą lėšų kultūros paveldo objektų apsaugai poreikį. Atsiliepė 26 savivaldybės. Jos nurodė atskirų objektų tvarkybai ar priežiūrai reikalingų lėšų poreikį, pateikdamos ir sumas, kurias šiems objektams skyrė pati savivaldybė, valstybė ar kiti šaltiniai. Čia būtina paminėti skirtingą skaičiavimo/duomenų pateikimo metodiką: dalis savivaldybių nurodė faktinį poreikį, kuris jų pačių buvo pilnai patenkintas. Kitos gi nurodė tvarkybos finansavimo poreikį objektams, kurie dar tik pradedami tvarkyti ar laukia savo sutvarkymo, mat reikalingos sumos yra labai didelės. Įvertinus pateiktą informaciją prieita prie išvados, kad poreikis ženkliai viršija savivaldybių galimybes – informaciją pateikusiose savivaldybėse išreikštas poreikis bendrai patenkinamas maždaug šeštadaliu (apie 15 proc.).

Nurodė poreikį: 26 savivaldybės
Poreikis: **30.256.399** Eur.
Suteiktos lėšos: **4.580.140** Eur.

Tvarkybos darbų finansavimo poreikio pavyzdžiai

**Kalvarijos evangelikų
liuteronų bažnyčia**

430.000 Eur.

**Žagarės dvaro
kopyčia**

500.000 Eur.

**Palevėnės dominikonų
vienuolynas**

4.400.000 Eur.

**Linkuvos karmelitų
vienuolynas**

1.500.000 Eur.

Savivaldybių skirtos lėšos 2021 m.

Ilgus metus stebėta nuosekli kultūros paveldo finansavimo didėjimo savivaldybėse tendencija dėl aukščiau minėtų priežasčių (COVID-19 padariniai, didėjanti infliacija) kiek prislopo.

Tačiau galima pažymėti kelias savivaldybes, išsiskyrusias ypatingu lėšų skyrimo padidėjimu 2021 m. (palyginus su ankstesniais metais):

- Akmenės r.
- Joniškio r.
- Jurbarko r.
- Kauno r.
- Molėtų r.
- Pakruojo r.
- Rokiškio r.
- Šakių r.
- Varėnos r.

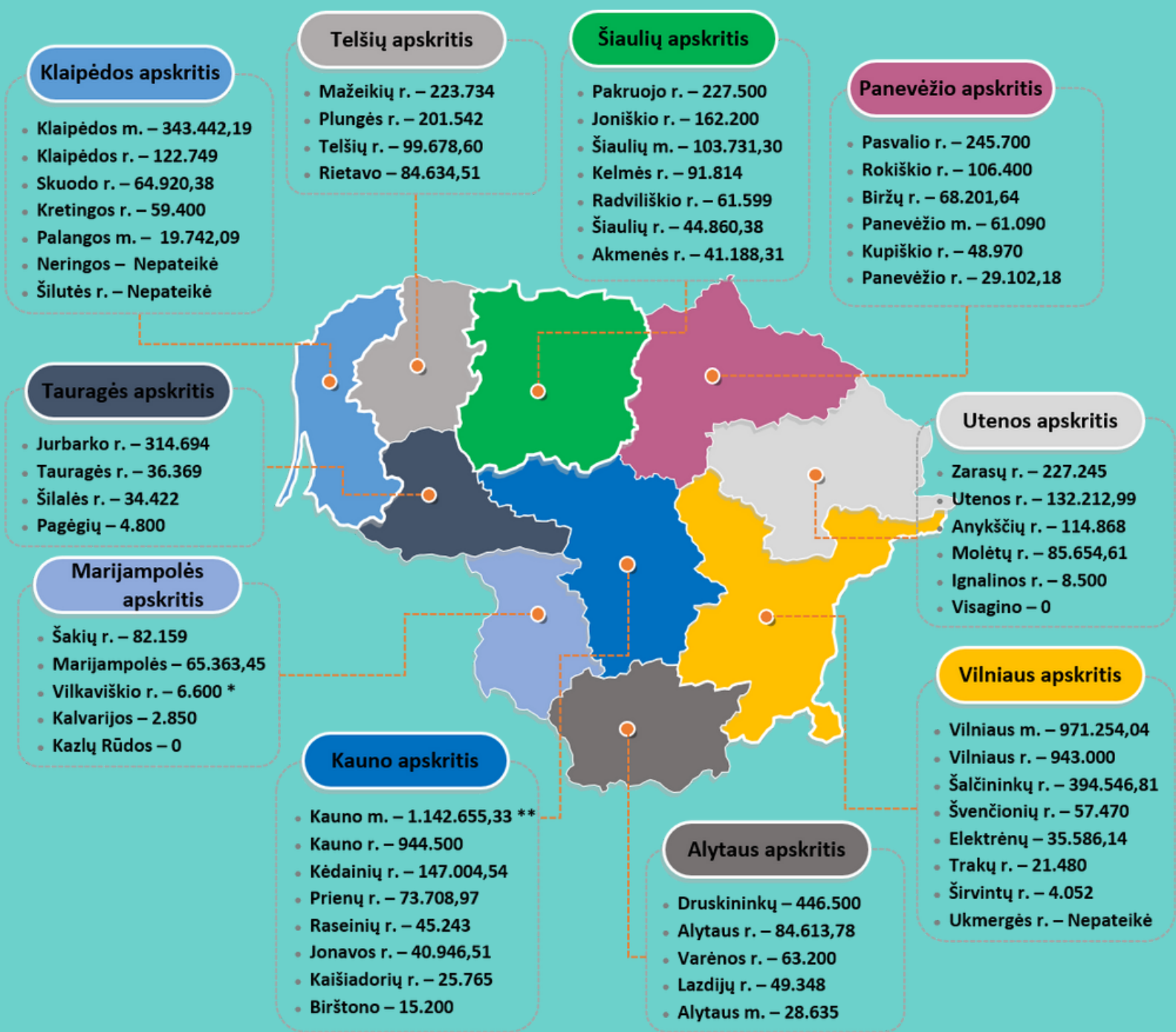
Analizuojant 2021 m. savivaldybių skirtą finansavimą, galima pastebėti, kad du trečdaliai savivaldybių kultūros paveldui skyrė nuo kelių iki keliasdešimties tūkstančių eurų, o likusi dalis – nuo šimto tūkstančių iki kiek daugiau nei milijono (*pažymėtina, kad neįskaičiuotos sumos, kurias Kauno m. savivaldybė skyrė S. Dariaus ir S. Girėno sporto centro stadiono rekonstravimui (15.699.999,83 eurų) ir Sporto Halės pastato su garažu kapitaliniam remontui pritaikant daugiafunkciniam centrui (3.121.542,49 eurų).*

Vertinant savivaldybių lėšas, skirtas kultūros paveldo apsaugai, analizė buvo atliekama dviem pjūviais: kokiems darbams (veikloms) buvo skirtos lėšos bei kuriems objektams. Paminėtina, kad 60 savivaldybių statistinė imtis yra didelė ir įvairialypė, o skirtingos savivaldybės skiriamas lėšas naudoja skirtingoms veikloms, priklausomai nuo daugybės faktorių (turimų finansinių išteklių, kultūros paveldo objektų gausos ir būklės savivaldybės teritorijoje, savivaldybės prioritetų ir t. t.).

Didžioji dalis savivaldybių dėl ribotų finansinių išteklių vykdo tik tęstinius kultūros paveldo objektų priežiūros darbus, kai atsižvelgiant į aktualiausius poreikius bei vietos specifiką yra nustatomi prioritetiniai prižiūrimi objektai ar jų grupės. Neretai šie darbai vyksta iš savivaldybių viešųjų darbų programų, kai šienaujama kultūros paveldo objektų aplinka, šalinami menkaverčiai krūmai ir medžiai, renkamos šiukšlės ir kt. Didesnės apimties tvarkybos darbams (tyrimams, konservavimui, restauravimui), kuriais būtų siekiama atskleisti ir išryškinti kultūros paveldo objektų vertingąsias savybes, savivaldybių skiriamų lėšų dažnai nepakanka, tad tenka ieškoti galimybių pritraukti finansavimą iš kitų šaltinių.

Beveik visos savivaldybės aktyviai dalyvauja Europos paveldo dienų ir Europos žydų kultūros dienų renginiuose, vietos kultūros paveldo pažinimo sklaidoje. Daugelyje savivaldybių leidžiami informaciniai leidiniai arba monografijos apie vietos kultūros paveldą, įrengiami informaciniai stendai ir ženklai prie kultūros paveldo objektų. Pastebėtina, kad vis didėja savivaldybių lėšų skyrimas kultūros paveldo objektų tvarkybos projektų rengimui. Tai rodo, kad savivaldybės turi kultūros paveldo objektų tvarkybos ir pritaikymo vizijas.

Vertinant lėšų skirstymo statistinį pjūvį pagal kultūros paveldo objektų grupes, galima pastebėti, kad iš visų objektų kapinės ir sakraliniai objektai susilaukia daugiausia dėmesio – didžioji dalis savivaldybių nuosekliai skiria lėšų jų priežiūrai ar tvarkymui. Senamiesčius turinčios savivaldybės daug lėšų skiria jų tvarkymui, o iš archeologinių objektų dažniausiai finansavimas yra skiriamas piliakalnių priežiūros darbams. Dažniausiai investicijas į memorialinių objektų priežiūrą nulemia Lietuvos Respublikos Seimo paskelbtų minimų metų tematika.

* Iš Vilkaviškio r. savivaldybės informacija gauta 2023-01-10

** Neįskaičiuotos sumos, kurias Kauno m. savivaldybė skyrė S. Dariaus ir S. Girėno sporto centro stadiono rekonstravimui (15.699.999,83 eurų) ir Sporto Halės pastato su garažu kapitaliniam remontui pritaikant daugiavilkiniam centrui (3.121.542,49 eurų)

57

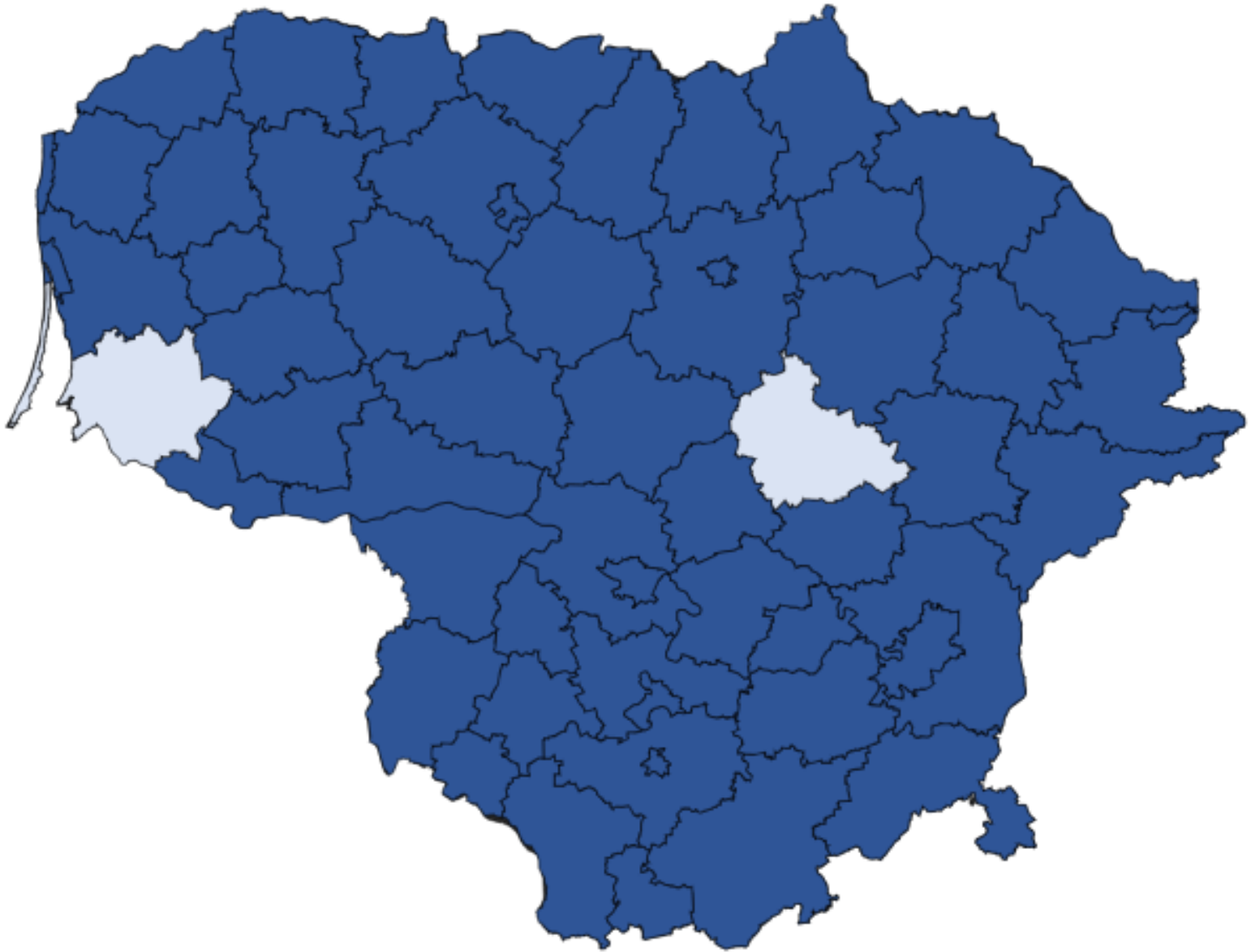
Savivaldybės pateikė
informaciją*

* Iš Vilkaviškio r. savivaldybės
informacija gauta 2023-01-10

9.162.647 €**

Savivaldybės skyrė kultūros paveldui 2021 m.

** Neįskaičiuotos sumos, kurias Kauno m. savivaldybė skyrė S. Dariaus ir S. Girėno sporto centro stadiono rekonstravimui (15.699.999,83) ir Sporto Halės pastato su garažu kapitaliniam remontui pritaikant daugiafunkciniam centrui (3.121.542,49)

Savivaldybių lyginamoji analizė

Grupavimas pagal tipologinius principus

Vertinant 2021 m. savivaldybių sutelktą finansavimą bei jų paminėtas neigiamas ir pozityvias aktualijas, būtų tikslinga sugrupuoti savivaldybes pagal tipologinius principus: miestų savivaldybės, žiedinės savivaldybės, kurortai ir rajoninės savivaldybės ir lyginti jas tarpusavyje bei bandyti ieškoti grupėms būdingų tendencijų.

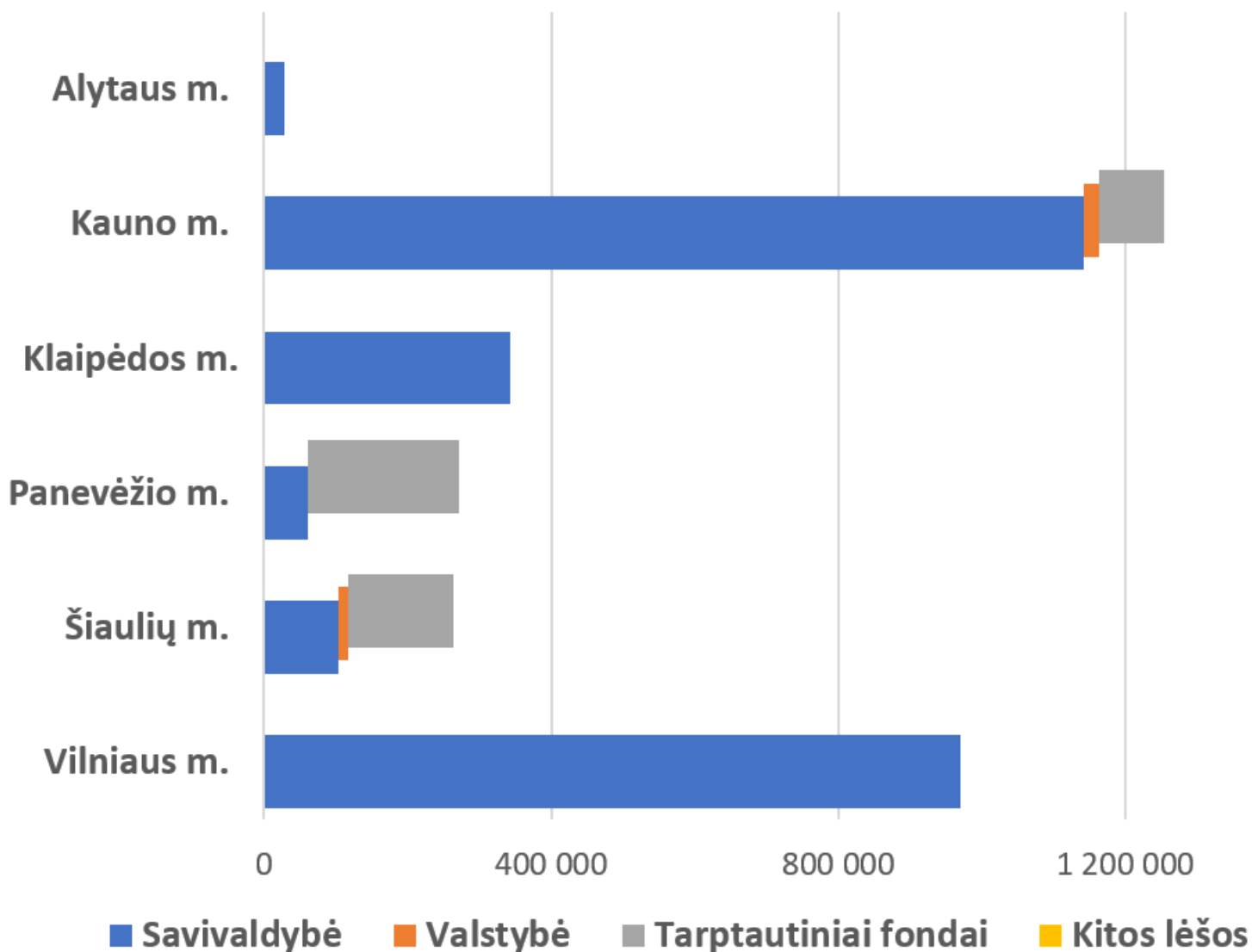
6 Miestų savivaldybės

6 Žiedinės savivaldybės

8 Kurortai ir kurortinės teritorijos

40 Rajonų savivaldybės

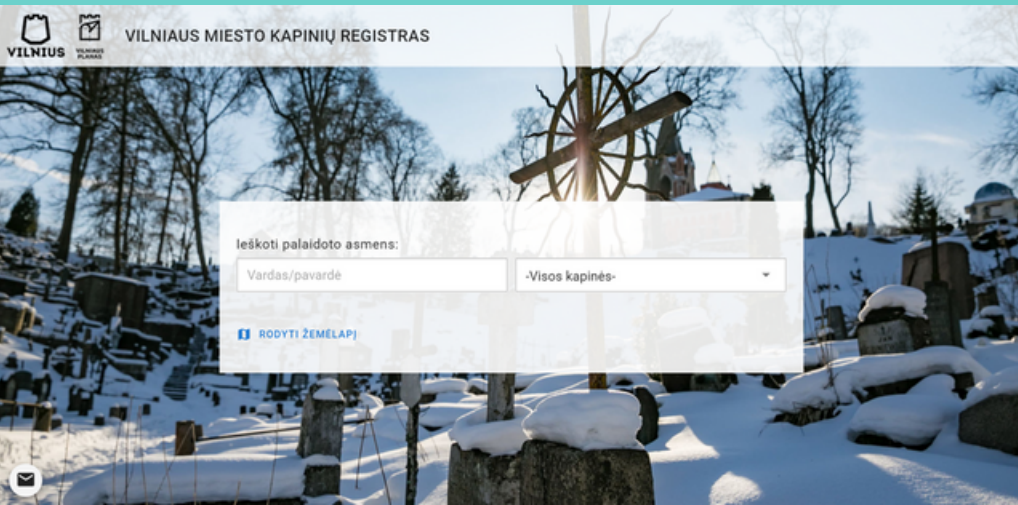
Miestų savivaldybės

Natūralu, kad būtent didieji miestai (Kaunas ir Vilnius) skyrė didžiausias sumas kultūros paveldo apsaugos finansavimui, nes jų biudžetai didžiausi. Be to galima pasidžiaugti Panevėžio m. bei Šiaulių m. savivaldybų pastangomis akumuliuoti lėšas kultūros paveldui.

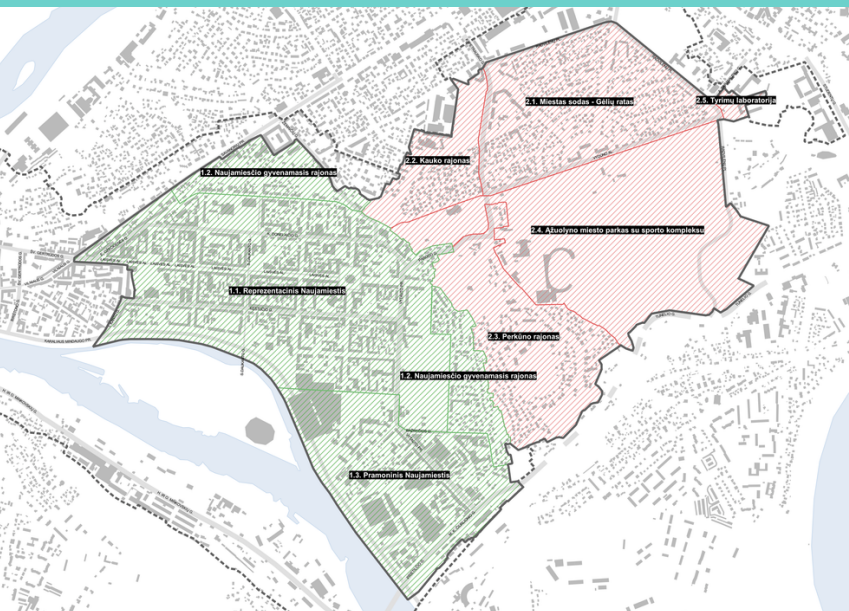
Kalbant apie negatyvias patirtis, šios grupės respondentai paminėjo daug žalos pridariusias stichines/gamtines nelaimes, didėjančias statybos darbų ir medžiagų kainas, dėl ko buvo sudėtinga rasti rangovus.

Išskirtos pozityvios patirtys. Vilniaus mieste tebesitęsia kapinių skaitmenizavimo projektas. Klaipėdos m. savivaldybė paminėjo vis populiarėjančią vietos Paveldotvarkos programą. Tą patį pozityvų vietinės Paveldotvarkos programos poveikį pažymėjo ir Kauno m. savivaldybė bei kaip labai svarbų darbo barą išskyrė užbaigtą kelis metus trukusį paraiškos UNESCO Pasaulio paveldo sąrašui rengimą. Be to, pastebėtina, kad Kaune, savivaldybės, visuomeninių ir akademinų iniciatyvų dėka palaipsniui auga visuomenės susidomėjimas Kauno tarpukario modernistinės architektūros palikimu. Tai atsispindi ir nekilnojamojo turto rinkoje – rinkodaroje pastebimas Kauno modernistinės architektūros vertės akcentavimas, pozicionuojant kaip privalumus išsaugotą autentiką, pastatų architektų ar įžymių juose gyvenusių asmenų pavardes. Šiaulių m. savivaldybė džiaugiasi pradėtais didelės apimties kultūros paveldo objekto – Šiaulių dvaro sodybos, vad. Didždvariu tvarkybos darbais. Be to, minėti darbai suteikė impulsą Aušros al. gatvėje prasidėti privačioms kultūros paveldo objektų valdytojų iniciatyvoms (pvz., nuo 2022 m. vykdomi dvaro sodybos gretimybėse esančio Šiaulių išdinės pastato tvarkybos darbai). Taigi, Kauno ir Šiaulių miestų atvejai yra puikūs pavyzdžiai, kaip savivaldybės investicijos ir iniciatyvos paveldosaugos srityje įtakoja ir pozityvius poslinkius kitose srityse.

Vilniaus miesto kapinių skaitmenizavimo projektas

Vilniaus m.

Paraiška UNESCO Pasaulio paveldo sąrašui „Modernusis Kaunas: Optimizmo architektūra, 1919–1939“

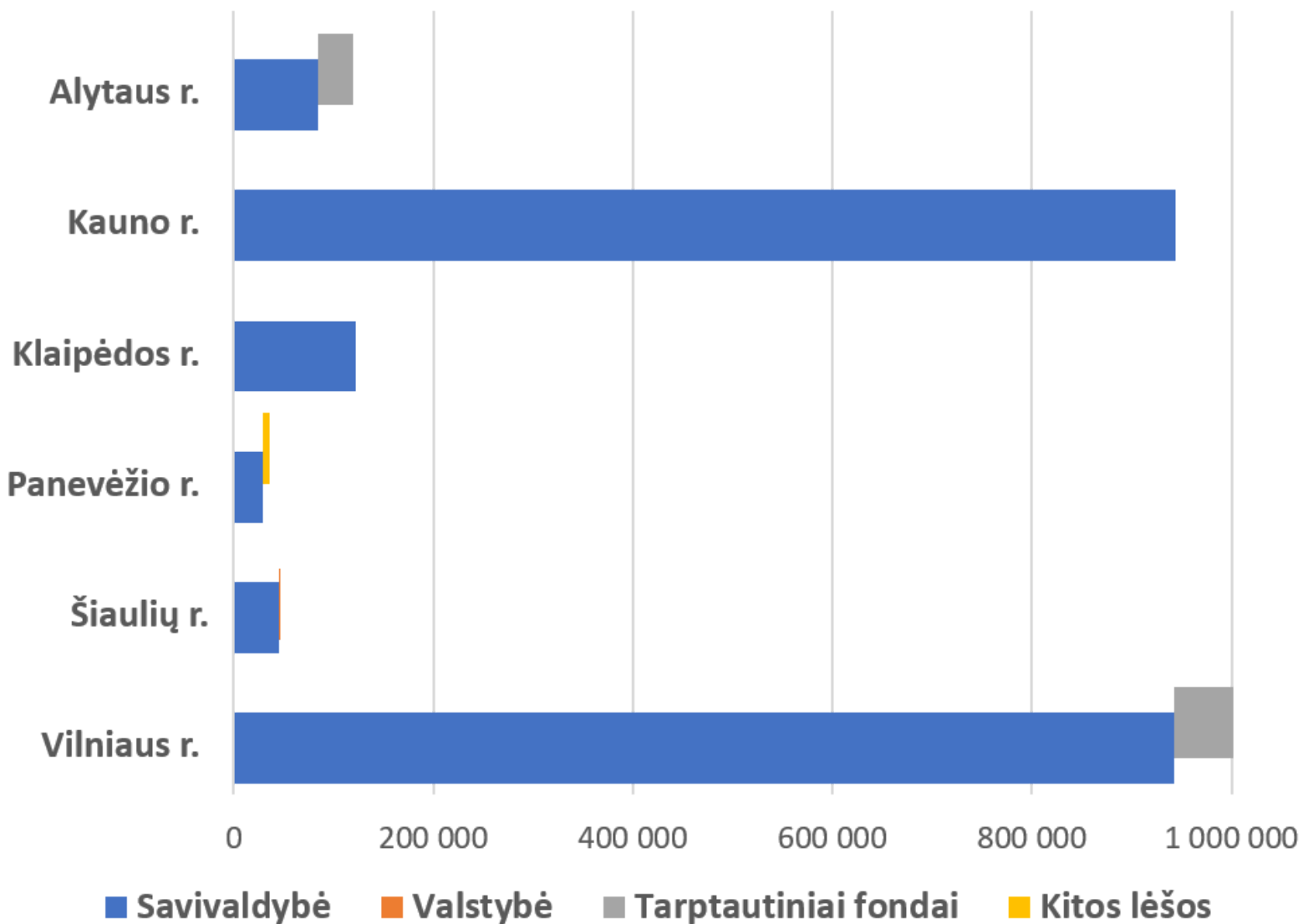
Kauno m.

Šiaulių dvaro sodyba, vad. Didždvariu

Šiaulių m.

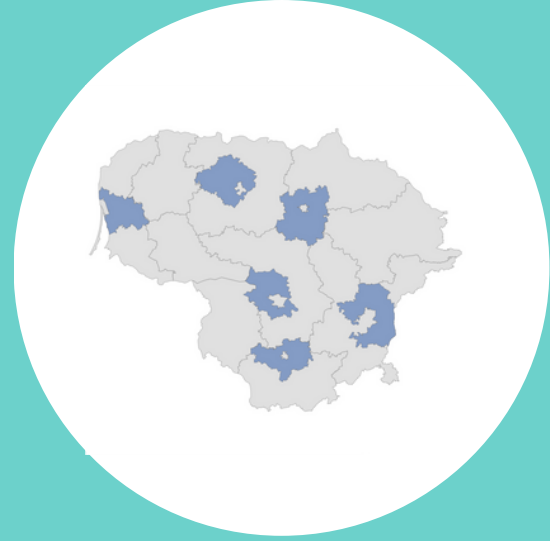

Žiedinės savivaldybės

Žiedinės savivaldybės – specifinės savivaldybės, išsidėsčiusios aplinkui didelius miestus ir suvokiančios kultūros paveldą, kaip traukos tašką potencialiems lankytojams iš didmiesčių pritraukti. Kauno r. savivaldybė nuosekliai investuoja į Raudondvario dvarą. Alytaus r. savivaldybė 2021 m. sutvarkė Punios piliakalnį bei baigė įgyvendinti Kurnėnų Lauryno Radziukyno mokyklos pritaikymo kultūrinėms ir turistinėms reikmėms projektą. Šiaulių rajone 2021 m. duris visuomenei atvėrė Kuršėnų dvaro rūmai, be to, siekiant sutvarkyti Kuršėnų dvaro sodybos teritoriją kompleksiskai bei išsaugoti sodybos vientisumą, planuojama tvarkyti bei pritaikyti pažinimui ir kitus dvaro teritorijoje esančius pastatus. Kalbant apie Klaipėdos r. būtina paminėti patvirtintą vietinę Paveldotvarkos programą ir skiriamą didelį dėmesį Priekulės miesteliui – 2021 m. jo istorinė dalis buvo paskelbta valstybės saugoma bei patvirtintas šios vietovės tvarkymo planas. Savivaldybės biudžeto lėšomis atliktas čia esančių vertingųjų savybių požymių turinčių kultūros paveldo objektų (statinių) vertinimas, taip sumažinant finansinę naštą savininkams ir valdytojams, planuojantiems vykdyti šiuose objektuose projektavimo, statybos ar tvarkybos darbus. Be to, kaip pozityvi patirtis buvo paminėtas 2021 m. vykęs glaudus Klaipėdos r. savivaldybės bendradarbiavimas su Kultūros paveldo departamentu ir Kultūros ministerija, sprendžiant paveldo apsaugos bei finansavimo problemas.

Kalbant apie negatyvias patirtis šioje grupėje buvo išskirtas finansavimo trūkumas (ir privačiame sektoriuje, ir iš valstybės pusės) bei sudėtinga teisinė bazė, sąlygojanti ilgai trunkančias derinimo procedūras.

Raudondvario dvaras

Kauno r.

**Kurnėnų Lauryno Radziukyno
mokykla**

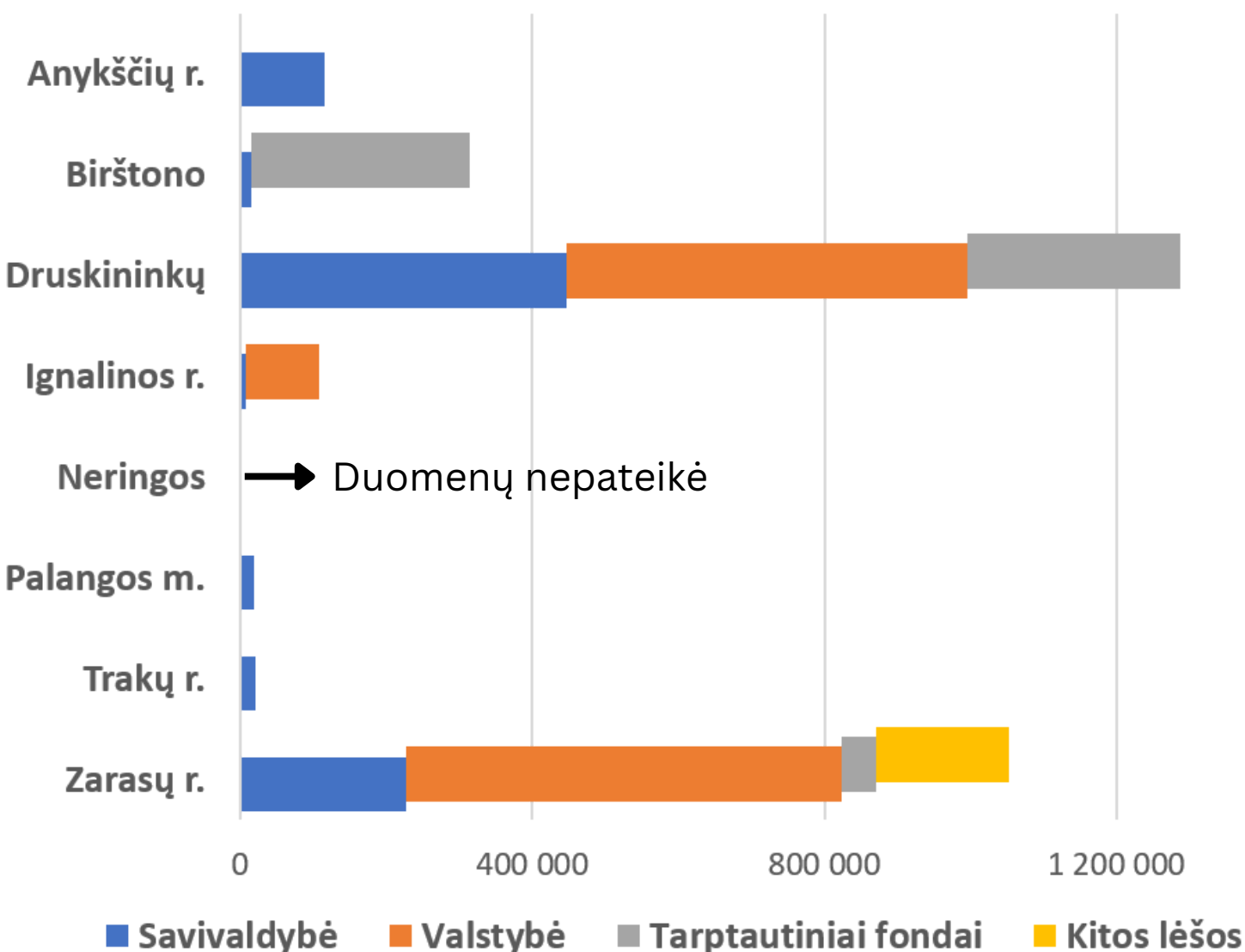
Alytaus r.

Kuršėnų dvaras

Šiaulių r.

Kurortai ir kurortinės teritorijos

Dalis kurortinių savivaldybių gan aktyviai šalia gamtinių privalumų išnaudoja ir kultūros paveldo potencialą. Birštonas skiria finansavimą miesto istorinės dalies priežiūrai bei iš tarptautinių fondų tvarko mieste esantį piliakalnį. Druskininkai tvarko Liepalingio dvarą. Zarasai daug lėšų pritraukia muziejinei veikla ir jos plėtrai, be to 2021 m. užbaigė Antazavės dvaro rūmų pritaikymą – čia įsteigtas amatų centras. Tuo tarpu Trakai turimą didžiulį kultūros paveldo potencialą išnaudoja gan pasyviai – ilgą laiką (iki 2014 m.) į Paveldo komisijos užklausas neatsakydavo arba savo atsakymuose pažymėdavo, kad lėšų kultūros paveldo iš viso nebuvo skyrę, kelis pastaruosius metus skiria finansavimą minimaliems priežiūros darbams. Palangos m. sav. kaip svarbų pozityvų veiksnį paminėjo „Fixus Mobilis“ projekto veiklas (pažymėtina, kad dalis kitų savivaldybių savo atsakymuose taip pat pabrėžė šio projekto svarbą), o Ignalinos r. sav. pasidžiaugė, kad, įgyvendinant Šventojo Sosto programą, sutvarkyta Palūšės Šv. Juozapo bažnyčios komplekso varpinė bei tvora. Šie darbai apsaugojo objekto komplekso dalis nuo nykimo bei vertingųjų savybių praradimo, visa bažnyčios erdvė tapo estetiškai patrauklesnė lankytojams ir turistams.

Fixus Mobilis veiklos

Palangos m.

Antazavės dvaras

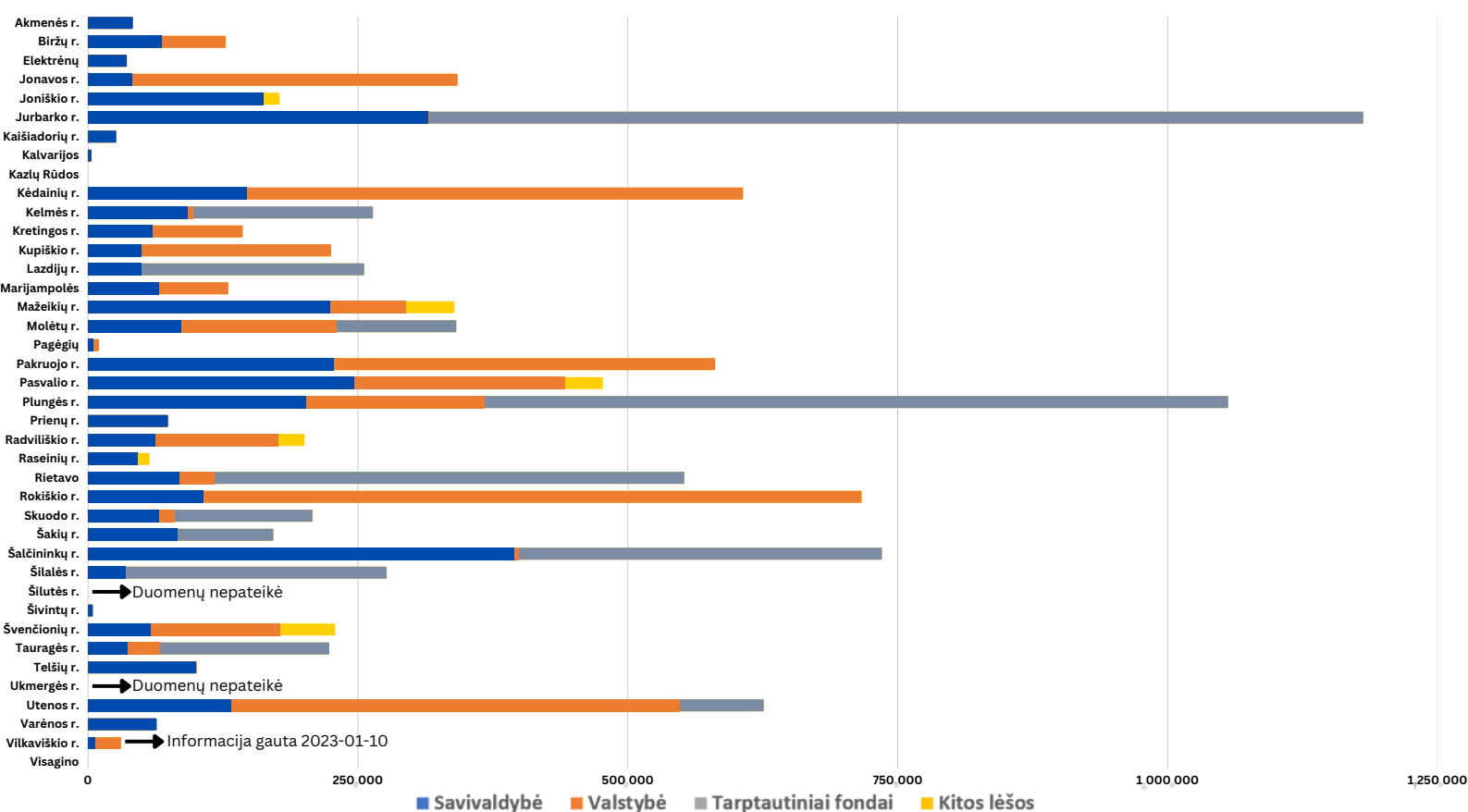
Zarasų r.

Palūšės Šv. Juozapo bažnyčia

Ignalinos r.

Rajonų savivaldybės

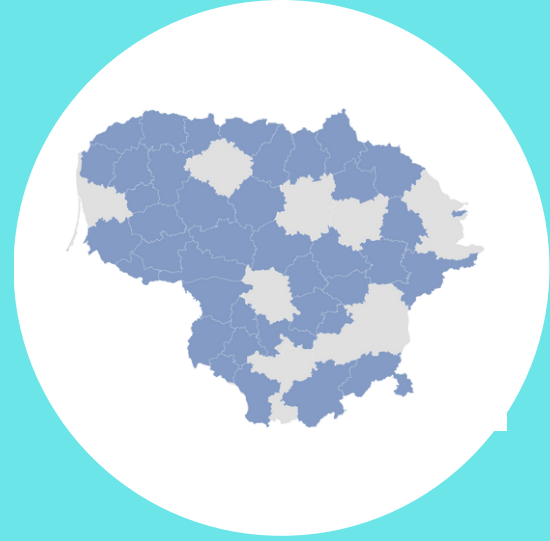

Rajonų savivaldybės sudarė didžiausią respondentų dalį (40 savivaldybių), tad pačių savivaldybių skirtų ir iš kitų šaltinių pritrauktų lėšų apimtys yra skirtingos: pvz., Kazlų Rūdos ir Visagino sav. lėšų neskiria, Kalvarijos, Širvintų r. ir Pagėgių savivaldybės skiria vos po kelis tūkstančius, dalis savivaldybių geba pritraukti gan dideles lėšas iš kitų šaltinių (Jurbarko r. – Raudonės ir Panemunės pilių parkų tvarkybai, Kėdainių r. – Paberžės dvaro svirniui ir Dotnuvos bažnyčiai, Šalčininkų r. – Jašiūnų ir Vilkiškių dvarams, Šilalės r. – užbaigti Padievyčio piliakalnio tvarkybos darbai, Utenos r. – darbams Užpalių ir Utenos dvaruose).

Pradėti darbai: Kalbant apie 2021 m. pozityvias aktualijas galima išskirti savivaldybes, kurios šiame finansiškai sunkiame laikmetyje nepabijoję iššūkių ir pradėjo tvarkybos darbus kultūros paveldo objektuose: Akmenės r. pradėti Dabikinės dvaro tvarkybos darbai, Kretingos r. – Kretingos dvaro centrinio žiemos sodo-oranžerijos tvarkybos (remonto) darbai, Molėtų r. pradėti Baltadvario įtvirtintos dvaro sodybos fragmentų tvarkybos darbai, Radviliškio r. buvo pradėtas Šeduvos užvažiuojamųjų namų pastato tvarkybos darbų projektas, Skuode pradėtas Evangelikų liuteronų bažnyčios tvarkybos darbų projekto rengimas.

Tęsiami darbai: Savivaldybės džiaugėsi objektų tvarkybos tęstinumu: Jonavos r. – arklių pašto stoties komplekso restauravimo darbai, Kupiškio r. – naujas rangovas užtikrino sklandžius Palėvenės dominikonų vienuolyno tvarkybos darbus, Pasvalio r. tęsiami Raubonių vandens malūno–karšyklos–verpyklos tvarkybos bei kapitalinio remonto darbai. Dauguma savivaldybių kaip tęstinę veiklą pažymėjo iniciatyvas kultūros paveldo sklaidoje ir atgaivinime (Europos paveldo dienos, Europos žydų kultūros dienos).

Užbaigti darbai: Pozityvumo suteikia kiekvienas restauruotas, sutvarkytas ir tinkamai prižiūrimas objektas: Biržuose sutvarkytas

Pradėti darbai

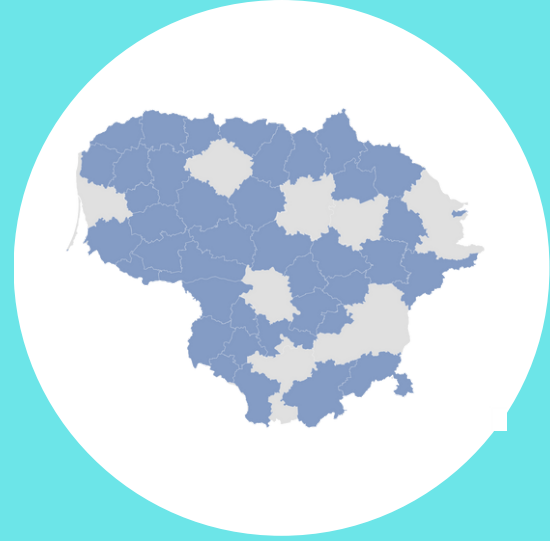
**Dabikinės dvaras
Akmenės r.**

**Evangelikų liuteronų
bažnyčia
Skuodo r.**

**Šeduvos užvažiuojamųjų namų
pastatas
Radviliškio r.**

Tęsiami darbai

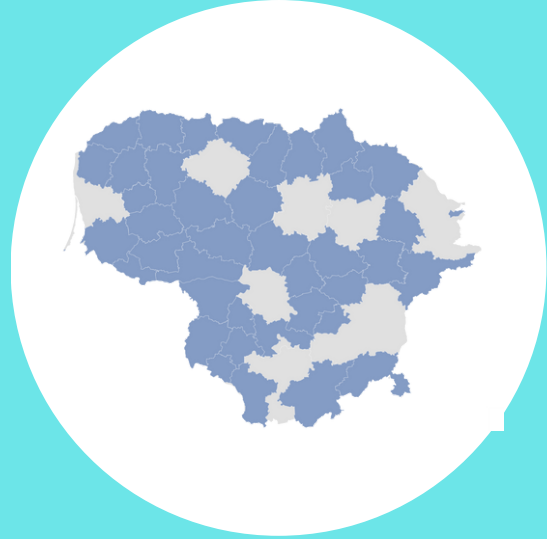
**Palevenės dominikonų vienuolynas
Kupiškio r.**

**Raubonių
vandens malūnas-karšykla-verpykla
Pasvalio r.**

**Arklių pašto stoties kompleksas
Jonavos r.**

Užbaigti darbai

**Alantos sinagoga
Molėtų r.**

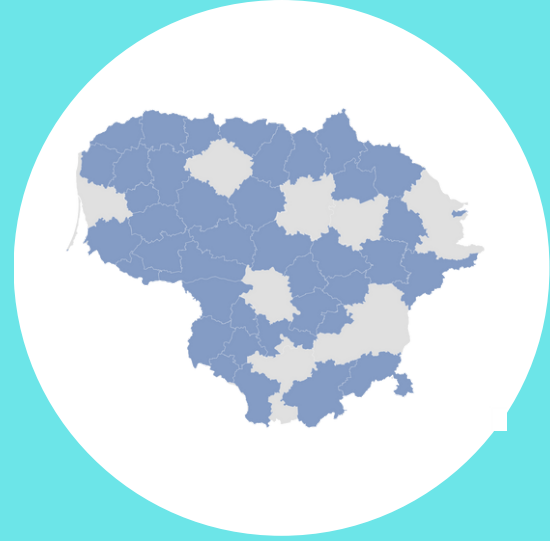
**Astravo dvaro parkas
Biržų r.**

**Pikelių Švč. Trejybės bažnyčia
Mažeikių r.**

Astravo dvaro parkas, Marijampolės savivaldybė ypač džiaugiasi užbaigtais darbais Marijampolės krašto ir prezidento Kazio Griniaus muziejaus rūsyje (Marijampolės administracinių pastatų komplekso Pietų pastatas), kuriuos atlikus muziejus išplėtė savo ekspoziciją naujoje neįprastoje erdvėje, Mažeikių r. savivaldybė džiaugiasi sėkmingai įgyvendintu Pikelių Švč. Trejybės bažnyčios tvarkybos darbų projektu, kurį vykdė kartu su Kultūros paveldo departamentu, Kultūros infrastruktūros centru, vietos parapija ir vietos firmomis, atlikusiomis darbus. Molėtų r. užbaigti tvarkybos darbai Atgailos kanauninkų vienuolyno ansamblio vienuolyno namo pastate (šis reikšmingas paveldo objektas įveiklintas), užbaigti Alantos dvaro rūmų tvarkybos darbai ir atstatytas rūmų bokštas, restauruotas medinis Alantos sinagogos pastatas. Radviliškio r. savivaldybė baigė Šeduvos vilnų karšyklos su technologine įranga tvarkybos darbus; Rietave užbaigtas projektas „Rietavo kunigaikščių Oginskių dvarvietės sutvarkymas ir pritaikymas bendruomeniniams poreikiams, naujų paslaugų teikimui“. 2021 m. Šakių r. baigtas restauruoti Kidulių dvaro sodybos svirnas.

Privačios iniciatyvos: Savo atsakymuose rajonų savivaldybės pažymėjo ir privačių iniciatyvų teigiamą poveikį kultūros paveldo apsaugos situacijai. Pasvalio r. privačių kultūros paveldo objektų sektoriuje pažymėtina Pumpėnų vėjo malūno atkūrimo iniciatyva. Biržų r. privačiomis UAB „Siūlas“ lėšomis atliekami Astravo dvaro rūmų I a. salių paveldotvarkiniai tyrimai. Šioje savivaldybėje privačiomis lėšomis tvarkomi ir prižiūrimi Butautų dvaro rūmai ir statiniai bei Montagailiško rūmai, teritorija ir parkas, kaimų bendruomenių rūpesčiu sutvarkyta Skrebiškių koplyčia, nuolat tvarkomas bei prižiūrimas Rinkuškių piliakalnis. Džiugu, kad Rietave atsirado aktyvūs Rietavo dvaro sargo namelio savininkai, kurie parengė techninį projektą tam, kad šis pastatas būtų įveiklintas ir skirtas viešam naudojimui. Pozityvią įtaką paveldosauginei situacijai

Privačios iniciatyvos

**Pumpėnų vėjo malūnas
Pasvalio r.**

**Pastatas
Telšių r.**

**Kaltanėnų dvaro svirnas
Švenčionių r.**

Švenčionių rajone turėjo UAB „Kaltanėnų dvaro svirnas“ baigtas įgyvendinti Kaltanėnų dvaro svirno tvarkybos projektas – pastatas pritaikytas muziejinėms, parodų, kultūros renginių, informacinio centro bei edukacinėms reikmėms. Telšiuose 2021 m. privataus kultūros paveldo objekto savininkas restauravo mieste esantį pastatą. Visagine, nors pati savivaldybė ir neskiria finansavimo paveldui, vyksta aktyvių miesto gyventojų turistinių maršrutų kūrimas prie kultūros paveldo objektų – MB „Miško takeliais (LitWild)“ organizuoja turus prie Visagine esančių kultūros paveldo objektų, gidai supažindina su jų atsiradimo istorija bei kultūrine verte. Savivaldybės manymu, tokių maršrutų atsiradimas pozityviai įtakoja Lietuvos gyventojus domėtis paveldosauga.

Apibendrinimas

Apibendrinant tyrimo rezultatus galima išskirti dvi perspektyvas: **ilgalaikė** (1997–2021 m.) ir **trumpalaikė** (2021 m.).

Vertinant savivaldybių veiklą ilgalaikėje perspektyvoje, reikia pasidžiaugti, kad jų požiūris į paveldą kinta į gerą pusę – tai rodo ir vis didėjančios skirtos sumos, ir pačių savivaldybių paveldosauginės iniciatyvos: pvz., objektų skelbimas savivaldybės saugomais, aktyvesnis lėšų telkimas objektų tvarkybai, paveldo pažinimo sklaidos projektų plėtra.

Kalbant apie 2021 m., būtina pažymėti, kad nepaisant ekonominių sunkumų ir socialinių iššūkių, savivaldybės nuveikė daug gražių darbų per ataskaitinius metus – buvo objektų, kuriuose darbai pradėti ar sėkmingai tęsiami, o dalis objektų jau atvėrė savo duris visuomenei po sutvarkymo ir pritaikymo. Paminėtinos ir privačios iniciatyvos kultūros paveldo tvarkybos srityje.